

IKONOSZTÁZ A VILÁG VÉGÉN (X.)

DRAGAN JOVANOVIĆ DANILOV

IX.

Egy novemberi vasárnapon Danilo meg egy megjelenésében barlachi figurára emlékeztető, Zli Potok-i illetőségű kosovói önkéntes (egyéb-ként Keb fedőnéven ismert diverzáns) pár napos csecsemőholttestekre bukkantak. Ezeket a kisdedeket, akik, lám, már áldozattá cseperedtek, falevéllal takargatták be, s még a vadállatok sem háborgatták a tiszvirág-életű, ártatlan báránycsokkákat. Ez a rémtett azonban észrevétlen maradt a számtalan hasonló kegyetlenkedés között, amelyek valósággal elárasztották Boszniát. Hadd meséljünk el egyet a sok közül.

Hátborzongató nyugalom. Golyónyom lyuggatta, megroggyant, kihalt házak. Üszkös romhalmaz, s a romok között iszonyúan megcsonkított, oszladozó holttestek. A látvány annyira borzalmas, hogy szinte letaglóz. Sár, vér, jajveszékelés és őszinte emberi fájdalom. A tetemek környékén orrfacsaró hullabűz terjeng. A pajta mögül siratóénekek hallatszott, gyászhúzás asszonyok sírtak a pusztulás láttán. Egy középkorú férfi sűrű, őszes hajába túrt mindkét kezével. A lánya teteme fölött zokogott, úgy jajongott, mint a kakukkmadár. Körös-körül megszenesedett hullák, karóba húzott fejek, kitépett zsigerek, elmetezett torkok, kiherélt férfiak, kivájt szemüregű és szétloccsant koponyák, lemetélt ujjú kézcsontok, kimetszett gyomrok heverték szanaszét, embereké, akiket úgy hasítottak ketté, mint disznóöléskor a hízót. A még ki sem aludt tűz fölött embertest füstölgött a nyárson, mindezek között pedig az új

helyezethez igen gyorsan alkalmazkodó sertések meg valami undorító, nagy, fekete madarak turkáltak. Ilyenféle dühödtt döngkeselyűk vetették rá magukat a hullákra, hogy beteljesedjék a természetes körforgás. A háború előtt itt sertéshizlalda volt, a jószág azonban, mivel nem volt, aki etesse, megvadult, s egymást kezdte fölfalni. A hájas seggű, megveszett tenyészkocák egymásnak rontottak, majd végül az ólból kitorve nekies-tek a hulláknak, azokat marcangolták és vonszolták szerteszét ebben a véres torban. Egykettőre valóságos vágóhíd kerekedett. Olyan egyéves forma csecsemő a halott édesanyja mellét szopta, aki kifordult belekkel hevert a sárban. A latyakot szántva duzzadt csecsbimbóival hasas szuka sündörgött az egyik állati tetem körül. Az utolsó faluvégi házban a gonosztevők lemészároltak egy házaspárt, öt éves kislányukat pedig mel-
léljük, a bomlásnak indult holttestek mellé zárták a szobában. Amidőn Danilo a kimerült diverziós csoporthoz tartozó bajtársaival együtt a ház elé érkezett, a kislány az ablakban állva egyre csak azt hajtogatta:

– Bácsi, anyu meg apu még alszik, nehogy felébredszük őket!

Egy istállóban, a szalmán, Danilo több halott nőre bukkant, asszo-nyokra, kislányokra vegyesen. Mielőtt likvidálták, kétségkívül megerő-szakolták őket. Feszítővasakkal és fejszéssel ejtett súlyos sérülések nyomán combjukról lemálott a hús, s kísérteties látványt nyújtva előfe-
hérlett a csont. Nemükre és életkorukra való tekintet nélkül minden áldozatnak levágták a jobb keze ujjait, a keresztvető „szentháromság”
ujjakat, volt, akinek mind a hármat, másoknak csak a középső vagy a kisujját, ahogy éppen kedve szottyant a gyilkosoknak. Akik nyakláncon keresztet viseltek, azoknak kivájták a szemét, majd a kis keresztet a bal szemüregükbe szorították, hogy ott csillogjon a reggeli napsütésben.

– Mindent, ami él, oxigént lélegez be, pisál és szarik, öld! – szolt a gyilkosok klikkjének egyszerű parancsa.

– Nekünk nincsenek szállító járműveink, sem fogolytáboraink – nyi-
latkozza majd utóbb a csinos szókeségnek, Madeline Carter amerikai újságírónőnek a vérengzést végrehajtó halálkülönítmény parancsnoka.
– Mi azonnal megöljük az ellenséget, ők is minket. Tulajdonképpen nem öldökölünk, mi csak végérvényesen elimináljuk az embereket. Lelkiismeretesen végezzük munkánkat. Kizárólag tarkólövést alkalma-
zunk, homloklövést soha. Ahol mi dolgozunk, ott a halottnak csak megüvegesedik a szeme, és kész.

– Micsoda borzalom, te jószágos Isten! – fohászzkodott valaki a rémtett színhelyén.

A hajmeresztő látvány ellenére egy szerb férfi nagy komótosan leült egy rönkre, s nekiállt falatozni. Ezt a féltregegyelműt, ezt az erős állkapcsú és szúrós szemű, szőrös gorillát, szerb meg horvát polgártársainak megcsónkított hullái a legkevésbé sem zavarták abban, hogy felnyissa húskonzervét, és egyen. „Ó, halandók lelkei, gondolkozott el Danilo, eljött a napja, amidőn leomlik a mennyei boltozat”, s közben megakadt a szeme egy vérpiros falfirkán: „NE SÍRJ. SÍRNI ÉN IS TUDOK!”

Az emberek, ha a külszín mögé tekintünk, félelmetesek. Különösen azok a bárány természetűek, az örök rendesek, amikor fölébred bennük az eredendő bestialitás. Ezek képtelenek rá, hogy újra olyan ártatlanok és őszinték legyenek, mint hajdan, gyermekkorukban. Az ember az utcán meg a közéletben elbátortalanodik, de ahhoz sincs elég ereje, hogy otthon maradjon, a szobájában, és önmagának szentelje idejét. Ezért a maga szűk kis lakásában basáskodik, ott parancsolgat a háznépének, és gyötri őket csak azért, hogy megmutassa, ki az, akinek itt mindent szabad, ki az úr a házban. S tekintete a következő pillanatban egy olyan öt-hat éves forma, leszúrt fiúcskára siklott. A sárban feküdt kiterítve, a torkából még mindig szivárgott a vér. Egyedül a nagypapa kerülte el a balvégzetet olyképpen, hogy elbújt a padláson. Most, könnyeivel küszködve, amit a szél szárítgatott, ő mesélte el, mit látott a tetőcserép résein át.

– Jó gyerek vagy te – mondta a hóhérlegény a kisfiúnak. – De ha mi nem értünk meg téged, ott az Isten, az majd megért – s azzal a torkába dőfte a kést.

– Isten igazságos, és mindenkinek megfizet tettei szerint, s akkor, amikor annak eljön az ideje – mondta nagypapa, majd a következő szavakkal gyászolta el unokáját:

– Legyen neked könnyű a föld, anygalkám, a homok meg a moha pedig könnyű szemfödél.

Ezt a megölt gyermeket azonban nem egyedül az apja meg az anyja hozta világra, ő a világmindenség valamennyi erőjének összefogásából született. S íme, a terhesség varázslatos ceremóniáját követően, melynek rejtélyes hatalma van, megvannak a maga törvényszerűségei és szakaszai, a homályból kibontakozik ez a gyermek és fölfénylik, ragyog, olyan csoda történik, melyet senki sem képes megmagyarázni: a kisdéd, Isten

teremténye ez a csoda, gyámoltalan bár, de itt lüktet, és nagyon jelen van a véres csillagok alatt.

A hegyvidéki falvakat járva Danilo meg Keb önkéntes ráakadtak egy kisebbfajta monostorra. Mellette patak csörgedezett. A klastromról Vaskrsije atya gondoskodott. Ő mesélte a remetéről szóló alábbi történetet.

– Az első remeték, a pálmafáknak e testvérei, a bonyodalmas világi élet megkísértései meg a szabados, feslett némberek útszéli szerelme elől menekülve – kikben is semmi jó, hanem csak mindenféle ördögösségek lakozának –, a maguk csendes alázatra vágyó életében elhagyott barlangokba, a pusztaságba és azon bűnös lelkek más azíliumaiba vonultak vissza, akik megelégtették ezt a világot, s azt akarták, hogy elrugaskodván a hétköznapi életmódtól, hátat fordítsanak a megkísértéseknek, a gyönyörökkel és élvezetekkel kecsgetető csábításoknak, egyáltalán a zabolátlan pöffeszkedésnek, és hogy egy másféle, Istennek tetsző életre készüljenek fel. Ilyenek voltak a pusztába vonulók a zsidók között meg a veremlakók Egyiptomban, akiknek a Gondviseléstől nem adatott jobb sors. Nem Remete Szent Antal és Pál voltak az első remeték, ha ekként emlegetik is őket. Velük csupán az történt, hogy szent életükkel, kétségkívül, nagyobb hírnévre tettek szert, mint a hasonlóan jó keresztény aszkéták sokasága, akik előttük éltek megmutatván az embereknek a megváltás és a minden szentekkel való egyesülés útját. A kereszténység körében a 2. és a 3. századtól kezdve választották egyesek a remeteéletet. Mindenféle nemzet akadt közöttük, ámde a hajdankornak ezek a vértanúi egyek valának Krisztusban. Ilarion fölkélt a pusztaságba, amely – természetesen – az igenlés, nem pedig a tagadás helye, amikor tizenöt esztendő volt, vagyis 328-ban. Vítus 360-ban lett anakhoréta. Mivel tartottak tőle, a természet nehogy bűnre és bujaságra csábítsa őket, meg azért is, mivel az imádkozásban, a böjtölésben és Istenben való mély elmerülésben látták az egyetlen küldetést, valamiből valami jó származhat az emberre nézve, testüknek mindössze annyi figyelmet szenteltek, amennyit annak természetes szükségletei megköveteltek, miközben nemritkán megvesszőzték és olyképpen is sanyargatták azt, hogy a barlangban a cseppkő éles, kemény csipkéihez támasztották hátukat. Egy kis aszalt gyümölccsel, kenyérrrel, kevéske sóval meg ivóvízzel beérték. Mindenki, aki szabadulni akart a világ dolgainak durva kényszerétől vagy a kényelmetlen katonai szolgálattól a császári sereg-

ben, vagy aki semmi értelmét nem látta a családalapításnak, az a magányban, a remete rideg, de istenfélő életében, a halhatatlanságba és az örökkévalóságba vetett mélységes hitben találta meg az egyetlen menedéket. Az anahoréták testvéri közössége így lett, idővel, mind népesebb. A remeték sokakat rávettek, hogy mondjanak le e világi kincseikről, és válasszák az Istennel való társalkodásban eltelő magányos életet. S többé nem akadt egyetlen lakatlan sziget a Földközi-tengerben, egyetlen néptelen part, egyetlen ligeterdő, egyetlen elhagyatott sziklahasadék és barlang, egyetlen völgy, egyetlen vulkáni kráter vagy más kies hely, ahol ne lett volna egy-egy anahoréta, akik a lelkük üdvössége végett költöztek magányos celláikba. Démonok, szörnyetegek, bajszos féleszűek, szépasszonyok és nővérek látomásbeli légióinak megkísértései közepette éltek örökösen virrasztva és határtalanul senyvedve, de a halhatatlanságba és örökkévalóságba vetett hitben is egyszersmind. Minthogy egy óránál több alvást nem engedélyezett magának, a remete nem kisebb kínokat állt ki, mint a fakír, aki a feje tetején összekulcsolt kézzel ácsorog hónapokig, azaz mindaddig, amíg csont-bőrré nem aszálódik, vagy a másik, aki úgy akasztja fel magát, hogy a rénfa kampója a húsába merül.

Az enyhe éghajlatú egyiptomi homoksvatagokban meg a nílusi sár-tengerben, állítja sok szavahihető szerző, valamikor 66 000 férfi- és 28 000 nőremete lakozott, ámde közülük igazán csak a ritka kiválasztottak részesültek a kinyilatkoztatás megvilágosító kegyelmében. Akkor aztán az Egyiptomból és Szíriából jött sanyargók, akár a leprajárvány, úgy árasztották el Itáliát meg más országokat.

Némelyikük, ezek, láthatóan, lelkileg nem voltak felkészülve, hogy mezítlábasan és meztelen sípcsontokkal is feltétlenül higgyenek, beleőrültek az éhezésbe. Amidőn ezek a korábbi solitariuskolostorokba kerültek, a közösség tagjaiként azonnal alávetették magukat a rendház kérlelhetetlenül szigorú előírásainak. Hallgatagon majszolták a kenyeret meg az aszalt gyümölcsöt, vizet ittak rá, és fonták a gyékényszőnyeget meg a karkosarakat. A fegyelemsértés büntetése kezdetben böjt és megvesszőzés volt, később pedig még szigorúbb – öncsonkítás és kiherélés.

Amidőn pedig e böjtösök előtt valaki felhozta, hogy az emberi nem, bizony, hamarosan eltűnne a föld színéről, ha az utolsó szálig mindenki az ő példájukat követné, mivel senki sem maradna, hogy Istent dicsőítse, ezek az erejüket vesztett, csüggedt emberek azt felelték, hogy ezen a

világon mindig lesz elegendő bűnös lélek ahhoz, hogy ne következék be egy efféle szerencsétlenség, s hogy éppen az ő vétkeiből származik majd az a sokféle jó, amiről a mai világnak még csak sejtelve sem lehet. Minden börtösök közül a legszélsőségesebbek a mezopotámiai eszelős eremiták valának. Az emberek és az asszonyok anyaszült meztelenül, négykézláb futkároztak, s tavasszal, amikor az újfű még zsenge, lejártak a síkságra, és megosztottak a jószággal a trágyán meg a takarmányon.

A korabeli eszmék hatására Stylita Szt. Simon, akit ifjúkorában többször is megmentettek az öngyilkosságtól, az 5. században egy maga építette oszlop tetejére mászott fel, hogy ekképpen minél inkább felülemelkedjék az evilági dolgokon, s minél közelebb legyen az égiekhez. Az oszlop mintegy hét láb magas volt, s mindössze egy négyzetláb hely maradt a tetején. Ezen a fejek fölé emelt menedékhelyen, ahová odaláncolta magát, harminc esztendőn át tűrte – ha hinni lehet a legendának – a nyár fojtogató melegét és a tél zord hidegét. Az arra haladó utas már messziről láthatta a szent ember alakját, amint ég felé emelt, széttárt karokkal – Simon, az oszlopszent kedvenc imapozitúrájában –, mozdulatlanul áll, vagy pedig, amint mélyen hajlongva köszöngeti azt a sok kegyet, amiben – hite szerint – részesült. Egy megbízható történettudós, akinek szavahihetőségében nincs okunk kételkedni, feljegyezte, hogy egy kíváncsi járókelő kétezer-ötszáznyolcvanhat ilyen mozdulatot számolt meg, ekkor belefáradt a számolásba, Stylita Szt. Simon azonban fáradhatatlanul tovább hajbókolt. Barlangjából ekként szállt, szállt az ég felé a szelíd fohász, s betöltötte az egész Világmindenséget. Ő, a legszentebb légi vértanú, amiképpen Eugariósz nevezte, a végén elnyerte méltó jutalmát, s a Telenüsszosz-hegy a tanúja annak a végeláthatatlan gyászmenetnek, melyben megtört tisztelői kísérték örök nyugvóhelyére a szent életű férfiú földi maradványait.

Amikor Vaskrsije atya befejezte monológiát, Danilo figyelmesen szemügyre vette ezt az embert, akit egyszeriben annyira közelállónak érzett. Mindenfelől áradt a gyalogbodza illata. Szél zúgatta az erdőt és a havasokat, hogy behajladoztak a magános fenyők, melyek az ember nem lakta, mély szorosok fölött örködtek.

– Micsoda vadon! – szólalt meg Danilo nem is sejtve, hogy ezt a mondatot tulajdon szülőapjához intézi. Velimir K. ugyanis, ott valamikor 1979-ben, egy mély lelki válság óráiban, miután minden pénzét, amije csak volt, szétosztotta a szegények között, egy közép-boszniai kicsiny

kolostorban felcsapott szerzetesnek, s a keresztségben a Vaskrsije nevet kapta. Bűnös lelkét a bűnbánat balzsamában fürösztve visszavonult tehát a világtól. Ismeretlen erők azonban, mint látjuk, újfent összekötötték apa és fia sorsát, de úgy, hogy ők ketten nem is tudtak róla. Valahonnan az ősidőkből feltörő, fájdalmas, fojtott zokogástól fuldokolva a két férfi összeölelkezett.

BORBÉLY János fordítása

(Folytatjuk)